

На відміну від багатьох політиків, українське студентство добре усвідомлює, що держава перебуває в стані війни. Молодь має своє бачення та розуміння драматичних і трагічних подій, які відбуваються на Сході України.

Читачам «Універсуму» пропонується добірка есеїв, в яких студенти другого курсу факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка діляться своїми думками та спостереженнями про війну, яку дехто з них побачив зблизка...

Недописані оповіді, які обпалила війна

Що таке війна, я дізналася не зі шкільних підручників...

Історія перегортає сторінку за сторінкою, день за днем, складаючись в роки, століття, епохи. Ті події, які пережили мої близькі, були їхнім життям, для мене вже далеко минуле. Але ж вони – частинка мене, а я – їх продовження. Тому хочеться не забути, зберегти, передати те, що є історією мого роду і розповісти про свого прадіда – Мришука Ульяна Махтейовича. Йому судилося прожити звичайне життя радянської людини, та неймовірно з погляду сучасної. Життя, в якому було місце для подвигу, яке поєднувало і героїзм буднів, і біль втрат, і самовідданість, і патріотизм, і справжню людяність. У розповідях моєї бабусі та прабабусі яскраво постають сторінки історії долі мого діда, обпалені війною.

Народився мій прадід 1918 року в селі Брицькому в селянській родині. О тій порі в нашій історії відбувалося багато доленосних подій. Руйнувалися звичні правила життя, а нове вихором вривалося в людські долі: кого ламаючи, кого загартовуючи. Прадід пережив колективізацію, голодомор.

На початку війни, коли Червона Армія з боями відступала вглиб країни, а з нею і військова частина Ульяна. У серпні під Кременчуком колона відступаючих потрапила під бомбардування. Все перемішалось. Хто куди біг – не зрозуміло. Що робити – не знали. Досвіду – ніякого. Ульян

разом з побратимом сховали автомобіль у снопи, і тільки-но відбігли, як у сніп влучила бомба. Після нальоту німецької авіації, коли поле диміло і страшними згарищами-очищами дивилось на молодих парубків, треба було вирішувати: куди йти далі? Вирішили вийти на польову дорогу і майже одразу побачили, що їм назустріч рухається легковий автомобіль з військовими. Парубки підбігли й після свого запитання почули страшні слова: «Ми – в оточенні. У місті вже німці. Проривайтесь. Може, пощастить».

Пішли навмання. Залізничний міст. Соняшникове поле. Пасеться худоба. Надібали на село. Підійшли до хати на околиці і попросили в господаря поїсти. Стомлені, виснажені пережитим і побаченим, не запідозрили нічого лихого. Та поки помили руки, сіли за стіл – з'явився німецький патруль і їх погнали в табір для військовополонених. Ульян з бойовим побратимом всю дорогу думали: «Чи їх арешт був випадковістю? Чому їх не попередив господар, що в селі німці? А, може, і не знав?».

Полонених було дуже багато. Вони перебували в жахливих умовах – їсти практично не давали: щодень сире просо і кварта соняшникових зерен. У солдатів, а це були переважно молоді хлопці, страшенно боліли животи. Люди вмирили у неймовірних муках... Згодом у таборі з'явився лікар. Ніхто не знав про нього нічого, крім імені. Але саме він став рятівником полонених. Лікував хворих підручними засобами.

Збігали дні. Насувалась осінь. Надійшло повідомлення у табір: хто з Вінницької області й може ходити – треба перейти через Дніпро. Таких відправлять на Жмеринку, а звідти – додому. На той час мій дід дуже схуд, у свої 20 років скидався на старого діда. Якимось до нього підійшли молоді парубки, нові полонені і кажуть: «Дідусю, дай закурити! Ми тебе проведемо за це через Дніпро!». І Уляян заплакав: «Хіба ж я дід, хлопці? Я такий як і ви». Клі Закуривши, парубки почали міркувати як перевести через річку хворого і кволого.

І вирішили: оскільки йтимуть шеренгами по чотири чоловіки, слід поставити Уляяна посередині, щоб наглядач не крикнув «кранк!» («хворий») і не застрелив знесиленого солдата. Так і рухалися, підтримуючи і підпираючи мого прадіда, хоч самим було важко. Нарешті Дніпро перейшли. А далі – всіх у товарняк, як худобу, загнали і повезли через Вінницю у Жмеринку. Коли проїжджали через Вінницю, вже окуповану німцями, прадід усе дивився у щілину вагона і скупа чоловіча сльоза котилася загубілими, запаленими щоками. Він згадав своїх рідних: маму, братів і сестру, друзів. Думав: «Де ви всі? Що з вами? Так хочеться ворога розбити, а сил уже немає. Я, напевно, помру і ніхто не знатиме, що зі мною і де я...».

У таборі в Капустянах було не краще. Допит проводили двоє німців і наша жіночка – перекладачка. Коли прадід потрапив у комендатуру, то йому повідомили: «Завтра будуть відпускати додому 500 чоловік з Вінницької області. Але потрібно, щоб хтось забрав тебе». Можна лише уявити, що передумав за одну ніч мій прадід! Як же хотілося додому! Але хто ж за ним приїде? І як вистояти у черзі очоких, на звільнення, коли є поруч і здоровіші, а в самого бракує сили по світі ходити, лише є велике бажання жити?

Та, видно, доля була небайдужою до Уляяна. Коли наступного дня він стояв біля комендатури, збираючи недопалки, щоб хоч якимось зігрітися, дивлячись на людей, що заходили у приміщення і виходили з іншого боку паркану, майже вже не сподіваючись на порятунок – поряд з'явилися черговий німецький офіцер і перекладачка. Напевно, щось було у погляді хлопця таке, повз що не можна було пройти. Перекладачка впізнала його. І одному Богу відомо, чому вона вирішила допомогти саме цьому полоненому. Можливо, вона вирішила відпустити його помиратися додому. Але якби не вона, не вижив би мій прадід. Саме ця жінка покликкала солдата поза чергою і виписала йому перепустку, попередила: «Як вийдеш – тримай руки догори, щоб вартівці не чіплялись і не мали приводу стріляти». І пішов дід. А цієї молоді і вродливої жінки більше так і не бачив, та дякував їй за порятунок до останніх своїх днів.

Прадід визволяв Угорщину, Румунію, Австрію. В грудні 1944 р. на території Угорщини рота виконувала бойове завдання по взяттю «язика» і потрапила в засідку. Советські солдати змушені були лежати на снігу майже добу, бо кожен рух міг коштувати життя. З усієї роти залишилось живими тільки троє, в тому числі радист, який зумів з настанням сутінку передати інформацію в штаб про становище, в якому опинились солдати. Підкріплення, яке підоспіло, знищило вороже угруповання і визволило наших воїнів, які встигли взяти «язика». Та майже цілодобове лежання на снігу дало про себе знати: відмовили ноги. Не міг пересуватися. Тому прадід був знову направлений в госпіталь під Будапештом. А взагалі, врятувались тоді завдяки кожухам, бо інакше на лютих січневих морозах не вижили б.

Після госпіталю прадіда комісували та скерували в окремий батальйон для супроводження вантажів 2-го Українського фронту. Там він служив на посаді кухаря з груд-

ня 1944 р. по 20 серпня 1945 р. До Берліну не дійшов, але це зовсім не применшує його подвигу. За бойові заслуги був нагороджений орденами і медаллю «За відвагу». Мав нагоду побачити Європу. І вже після війни, коли зустрине прабабусю (яка також пережила воєнне лихоліття), коли в нього народяться діти (троє дівчат, серед яких і моя бабуся), розповідатиме їм про Будапешт з його дивовижними мостами, про Бухарест, про чисті тамтешні вулиці й будинки, про красиві меблі й столове начиння, книги і фортепіано у кімнатах, одяг і чобітки європейських панянок, тоді як у повоєнному Брицькому ще довго ходитимуть у кирзових чоботах і валянках.

Мого прадіда вже понад двадцять років немає з нами. Нас у родині вже десять правнуків. Але ми знаємо, ким був цей сильний, мужній чоловік. І хай ніколи не зітреться в нашій пам'яті світлий спогад про нього і таких, як він, які не лише будували, сіяли, виховували дітей, а й перемагали ворога. Вони захищали життя майбутніх поколінь і цим заслужили право на безсмертя.

Я дізналася про війну не тільки зі шкільних підручників. Я слухала історії своєї прабабусі і ніколи не повірила б, що колись сама стану свідком драматичних і трагічних подій, що війна знову увірветься до українських родин, до їхніх домівок. За 73 роки дуже багато змінилося: стиль життя, мода, архітектура, магазини, освіта, стосунки між людьми... Змінилось все, окрім війни. Вона так само, як і раніше, забирає тисячі життів, не шкодуючи нікого. Найголовніше, ми повинні вірити в перемогу, бо віра робить надзвичайні речі.

Анастасія МИГИДЮК

Я і війна

Квітень 2014 – рік вторгнення на українську землю російських військ. Тоді мені було майже 16 років, я закінчувала 9 клас у своєму маленькому містечку – Кушугумі Запорізької області.

Жителі Кушугуму поділилися на три табори – проукраїнський, проросійський та тих, хто залишився осторонь, тримався нейтралітету. Односельчан, які бажали приєднатися до Росії було більше, ніж тих, хто підтримував Україну.

Роздмухували протистояння засоби масової інформації. Люди по телевізору дивились і слухали не лише українські новини, а й російські, і це сприяло розпорошеності думок, впливало на почуття розгубленості серед мешканців. Кожен намагався довести свою правду, але ніхто нічого не міг як слід аргументувати і переконати. Нам замилювали очі різноманітною інформацією, а це породжувало байдужість та скептичне ставлення до ситуації на Сході України.

Але вчителі школи, на чолі з директором, зробили вирішальний крок у формуванні патріотизму у дітей. Причому, збирали гуманітарну допомогу, а також писали військовим та діткам, які не змогли своєчасно виїхати із зони АТО.

Також до школи приходили бійці з нашого містечка, які намагалися нам, підліткам, які не мали уявлення про війну, бодай трохи розповісти про неї. Після таких зустрічей всі, хто був у актовій залі, довго перебували під враженням почутого, більшість плакали.

Не обійшлося і без жертв. Пригадую, як ховали солдата Збройних сил України – Ломейка Андрія Вікторовича. 10 листопада 2014-го він помер від втрати крові при транспортуванні до лікарні – зазнав важких поранень у спину та ноги при мінометному обстрілі росіянами блокпосту біля Авдіївки поблизу Донецького аеропорту. Це був тато

моєї знайомої. Я була на тому похороні. І зізнаюся, що такою в житті не бачила і більше не хочу: людей на кладовищі зібралось понад сотню – родина, військові побратими. Тужливо грав оркестр. Вже помертвено, 27 червня 2015 року, його (за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі під час російсько-української війни) нагороджено орденом «За мужність» III ступеня. Але ж цим людину не повернути...

На початку 2016 року містечком проїжджали «ешелони смерті» ніхто не міг довідатися правду: хто там і звідки? Згодом стало відомо, що на Кушугумському цвинтарі було 118 поховань невідомих солдатів, загиблих в Іловайському котлі в серпні 2014 року. На середину січня 2016 -го було впізнано та перепоховано останки 35 бійців – жителів Херсонської, Дніпропетровської та Кіровоградської областей. Ще три тіла були ідентифіковані та залишені тут. Нині на могилах 83 невідомих бійців встановлено пам'ятники та облаштовано між ними алеї. Люди обурювалися, що від них це приховували, але правду ніхто вже не скаже.

У моїй родині теж є ким пишатися, – це чоловік моєї сестри (просив не згадувати його імені). Він пішов добровольцем одразу, щойно почалися бойові дії: брав участь у боях за Іловайськ.

До речі, все необхідне військовоє спорядження допомагали купувати небайдужі односельчани та родичі. В цей час ми просто молились, бо не мали жодного зв'язку з ним. Він приїхав іншою людиною – я його не впізнала. Перші дні він погано спав, мовчав, мало їв, очі були затуманені, наповнені слізьми – мабуть, подумки ще був на війні. Це і не дивно, бо від його розповідей мимоволі плакати хотілося.

З розповідей цього экс-військовика виходило, що у них не було вкрай потрібного та обіцяного фахового навчання, натомість лише фізична підготовка. Їхній підрозділ перші два тижні стояв на блок-постах у Донецькій області. Наприкінці серпня 2014 року їх відправили в зону бойових дій. Умови були жахливі: спали в наметах посеред поля на ліжках без матраців, їжі було мало. Виділили на кожного по 10 патронів. Якогось дня почався обстріл і їхній загін потрапив в оточення. У ворога зброї було значно більше, тож довелось тікати. У полі був клатик лісосмуги, яка врятувала життя небагатьом... Стогін і крики, які стояли на полі бою, неможливо передати словами... Це тривало ще цілу добу, а вони чекали підкріплення і порятунку. Більшість поранених так і залишились на полі помирати.

Після такого не кожен зможе повернутися до нормального життя. Психічне здоров'я зіпсоване нанівець. Людина стала схожа на зомбі. Ми вже думали, що від життєрадісної людини й сліду не залишилось і ніщо вже не по-

верне його до нормального життя. Однак рани зажили, та для цього знадобилось більше двох років.

Люди звикають до будь-яких життєвих умов і далеко не завжди прагнуть бодай щось змінити на краще. Але мене обурює те, що нашу армію розформували, обікрали. А коли прийшла біда, то виявилось, що боронити Україну нема кому. Через злочинну байдужість загинули молоді, недосвідчені хлопці...

Софія ФЕСЕНКО

Моя війна, або Записки юної переселенки

1999 рік. 1 червня. Надворі чудова сонячна погода. День захисту дітей. У пологовому будинку на світ з'явилась дівчинка. В свідоцтві про народження вписали ім'я «Ніла». Була допущена помилка – мало бути «Неоніла», але нічого вже змінити не можна. Все це відбувалось в Середній Азії. В Бішкеку, столиці Киргизстану.

Коли дівчинці виповнилось три роки, вона вперше побачила смерть. Ні, це був не природний кінець життя. Хорошого хлопця, сусіда, було вбито просто на її очах. Його зарізали. Не йшлося про вуличних бандитів чи грабіжників. Вибухнула міжнародна війна, де всі слов'яни – мішень, а їхні друзі – зрадники. Приблизно на сьомому році життя дівчинка разом зі своєю сім'єю була змушена тікати в Україну, намагаючись забути все те, що довелось пережити та, на жаль, запам'ятати.

Минав час, дівчинка нарешті почала звикати до мирного життя. Але почався Євромайдан-2014. А за ним – війна...

Я живу в Запоріжжі, але більшість часу проводжу у Львові. Там, де не чути вибухів та пострілів. Спочатку мені здавалось, що «моя» війна була там, у Киргизстані, коли було чути постріли, коли трупи падали позаду нас з сестрою, коли ми ховалися по домівках, закривали вікна й штори. Та війна була ближча.

Але тепер розумію, що головне не те, наскільки близько проходить війна. Важливо, як сильно вона впливає саме на тебе.

Нині можна обговорювати, як змінилась свідомість більшості людей в Україні, адже насправду поняття «Батьківщини» стало важливішим для кожного. Як на мене, за довгі роки боротьби за утвердження Української державності, ми нарешті починаємо цінувати те, що виборюємо.

Завжди замислювалась над тим, наскільки це важливо – цінувати. Не просто за старою звичкою боротися, а справді розуміти навіщо це робиш.

...Іду потягом, наближаючись до Запоріжжя. Чую розмову на сусідньому плацкартному «ліжку». Жіночка років п'ятидесяти розповідає, що має вертатись додому, в Горлівку. Намагаюся промовчати, але питання виривається і починається діалог.

– Чому ви маєте вертатись?

– Дівчинко, немає для нас місця в інших містах. Розумієш, можна напроситися до когось. Можна жити в «придуках» для біженців. Але всюди на нас дивляться, наче це ми вбиваємо. Ні, вбивають нас і щезає все те, що ми збирали роками. У мене будином там був великий, де всією родиною жили, з дітьми та онуками. А нині діти в Америці на заробітках, онуки в знайомих у Польщі, а я тут. Бо коли тобі за п'ятдесят, нікого вже не хвилює твоє майбутнє. У нас його просто немає.

А моя дорога продовжується. Тепер я дивлюсь у вікно, де все заливається різними відтінками пилу. Не впевнена, що там насправді все сіре, але наразі я не хочу чи не можу відрізнити кольори. Сиджу, думаю. Чи моя це війна? Так, мені образливо за всіх цих людей, але з кожним

днем все більше розумію, що співчуття – не поділ горя на впіл. Це просто співчуття.

Це її війна. Це їхня війна. І як би я не хотіла щось змінити, я просто чекаю, доки опинюся вдома, де зустріну батьки, де небо чисте, хоча й повітря переповнене заводським димом. Можливо, моя війна у спробах віднайти справедливість, чи в цих розмовах у плацкартних вагонах? А, можливо, моєї війни й зовсім немає...

Ніла СОКОЛОВСЬКА

Війна приходять неочікувано

Змінює пріоритети людей, змушує цінувати найважливіше. Перекреслює наше звичне життя, нещадно змінює людські долі, а часто й перекреслює їх. Чи хтось би декілька років тому міг бути готовим до того, що на нашу Україну прийде війна. Та тепер ми змушені боротись і йти до кінця. Доводячи ще раз, що Україна незалежна!

Я і війна. Та чи багато я б змогла сказати про це, якщо я на війні не була, і що більше, не бачила її навіть краєм ока. Та цю війну я відчула.

Іноді мені здавалося, що я там, у самісінькому пеклі, пліч-о-пліч з хлопцями, які зараз захищають нашу державу. Слухаючи новини, мій мозок відмовлявся вірити, що це дійсно з нами, що це всього лише за декілька сотень кілометрів від мене. Переглядаючи фільми про АТО й зараз, мені здається, що це було колись, дуже давно. Можливо, усвідомлювати сам факт війни мені було дуже важко тому, що, коли все розпочиналось, в 2014 році, мені було лише п'ятнадцять років. У такому віці нічого не хвилює, окрім власних проблем, тому війна здавалась дуже далекою.

Та з часом усвідомлення невідворотності прийшло раптово, як лавина в горах. Починаєш розуміти, що там, на Сході, гинуть люди, і тоді стає моторошно.

Я сама захотіла стати до дою. Сидіти і чекати, поки все стихне було несила. Дивлячись у втомлені очі солдат, хотілось чимось допомогти, аби їм було легше. Розуміючи, що користі з мене на полі бою не буде, почала шукати альтернативні шляхи. Найкращим здалось волонтерство. Я почувалась потрібною. Маленькими справами, можливо не такими суттєвими, взялася допомагала українським військовим.

Мене завжди зворушували історії, коли діти своїми малюнками й ширими словами додавали військової наснаги солдатам. Адже вони боролись не тільки за своє життя, а й за майбутнє малюків. Тому брати участь в акції, коли дітлахи писали листи військовим, для мене було цікаво. Перечитувати листи без сліз було неможливо.

Одна з історій залишиться надовго в моїй пам'яті. Коли разом з активістами мого міста я передавала листи солдатам на фронт, мені довелося познайомитись з одним із них. Мені здавалось, що кремезного чоловіка, який стояв переді мною неможливо зламати і похитнути. Та прочитавши перші рядки листа заплакав. Було помітно, як він соромився цього. Не очікував такої реакції ніхто з його побратимів. Акуратно склавши папірець солдат поклав його до кишені.

Минув рік, можливо й більше. У місто поверталися солдати, які воювали достатньо довго і їх звільняли від служби. У скупченні військових я помітила саме того чоловіка. Після довгої розмови він дістав з кишені того листа, якого передала йому. З'ясувалось, що рік для нього був неймовірно важкий. Не раз довелося потрапляти у важкі ситуації, щодня борючись, щоб вижити.

У переломний день бою цьому солдатові здалось, що повернутись додому йому вже не судилось. Але саме цей лист додав йому сили і віри. Зумів вибратись із того пек-

ла. Тепер, цей лист до кінця його днів буде маленьким оберегом і доказом того, що є за що боротись і що боронити.

Ця історія переконала мене в тому, що волонтери, які віддають цьому заняттю весь свій вільний час, працюють не дарма. Адже не всі можуть тримати в руках автомат чи кулемет і воювати.

Іванна ЯКИМЧУК

Я і війна або Хроніка життя однієї родини

2013

Рівненщина

Млинів

У невеликій квартирі тихо, єдиним джерелом життя залишається телевизор. «24 канал», пряма трансляція з Києва, з Майдану. Перед екраном спить жінка. Здається, вона вже не першу ніч проводить на дивані. Навіть уві сні слухає новини, хоча це й сном назвати важко. Над містечком час від часу пролітають військові вертольоти, недалеко полігон, та й до кордону звідси рукою подати. Під столом стоїть темна, ледь помітна сумка з найнеобхіднішими речами на перший час: документи, гроші, ліки. Одяг і їжу можна зібрати за декілька хвилин.

Вчора на Майдані була «зачистка». Здається, зірвалась на ноги Україна, не витримала. Усе починалось як мирний мітинг, а тепер ніхто не знає, чим це закінчиться. Вогонь повстання розпалили студенти. Вони вибрали вектор руху до цивілізованої Європи, а не до Росії, яка загубилась десь серед спадщини Радянського Союзу і хронік «Бандитського Петербурга».

– Мам, що там? – пролунало з коридору.

– Ти чого не спиши?

– Не можу заснути. Яка ситуація на Майдані?

– Здається, спокійно, але люди вже не заспокоюються.

Треба вимагати відставки уряду.

– Я можу чимось допомогти?

– Завтра дядько Роман їде в Київ, потрібно консервацію зібрати, теплі кофти, шкарпетки в'язані, купити лимонів. Ще дам йому грошей на пальне.

– Мам, це війна...

2014

20 лютого – масовий розстріл протестувальників на вулиці Інститутській у Києві.

26 березня – прапори Росії підняті у всіх 193 військових підрозділах, що належали (належать) ЗС України у Криму.

13 квітня – в Україні оголошена антитерористична операція з метою подолання проявів сепаратизму і недопущення захоплення адміністративних будівель

18 травня – 70 річниця депортації кримських татар.

1989

Узбецька Радянська Соціалістична Республіка

Нукус

– Мамо-мамо, ми повертаємось до Криму, війна закінчилась?

– Спокійно, Мехмеде, поки не можу нічого сказати. Треба дочекатись батька.

– Ох, як же я скучив за нашим Бахчисараєм!

Рипнули двері і до хати зайшов батько, Алім-ага. Його очі були повні сліз, єдине, що він змінив вимовити:

– Millet! Vetan! Qirim! Ми їдемо додому.

– Мамо, тату, війна закінчилась...

2018

Львів

Війна не закінчилась ні в 1918, ні в 1945, ні в 2018. Вона вже стала частиною мого життя, моєю «буденщиною». Людина має здатність звикати і до хорошого, і до поганого, от і я звикла.

Усе почалось доволі банально, я б навіть сказала у найкращому дусі українського націоналізму. У третьому класі мене відвели до церковного хору, керівник якого була палким прихильником Степана Бандери. Його портрет і нині висить у неї на холодильнику. Пані диригент ніколи не займалась пропагандою, але таки змогла пробудити в юному серці небайдужість до України.

Далі процес пішов, як по маслу. Я навіть почала вірити в долю, бо надто ідеально складались в одне ціле частини мого життя.

Бабця – учитель української мови, дідусь – історії України й географії. Вдома завжди було чимало українських книг. У шостому класі я прочитала Шевченкового «Кобзаря», у сьомому – «Записки українського самашедшого» Ліни Костенко, згодом був Шкляр, Горліс-Горський і Донцов.

У 2014 році ніхто з моїх однокласників ще не чув і не знав слова «волонтер» чи «політв'язень», а моя родина вже доплітала десятку маскувальну сітку, третю «кікімору» або ж маскувальний костюм для снайпера і відправляла одну за одною машини на Схід.

Я приходила зі школи, вчила уроки і сідала шити сітку. Знала чи підійде вона на танк, чи на польову кухню, одним словом – «буденщина». На жаль, доля вміє підкинути злий жарт.

Микола Карпюк, «млинівський зять» (Олена Карпюк-Міщенко родом з Млинова), так лагідно його називали всі в селищі, потрапив у полон. Він і Станіслав Клих, за версією звинувачення, будучи членами націоналістичної організації УНА-УНСО, забороненої зараз у Росії, прибули до Тбілісі, щоб «гірськими перевалами» пройти до Чечні й взяти участь у бойових діях проти російський федеральних військ. Клиха та Карпюка затримали.

Тоді ще ніхто не знав, що Миколі дадуть 22,5 роки ув'язнення, а Станіславу – 20 років. Російський режим порушував закони людської гідності: катував Карпюка і Клиха, не пускав до них адвокатів, не дозволяв передавати листи від дружини і сина.

Карпюк не здався і зміг передати лист додому, у якому написав: «Україна – велика нація, яка повинна бути вільною й незалежною. Ми повинні цінувати свободу, бо втрачаючи волю або відбираючи її в інших, ми нехтуємо заповідями Творця й ганьбимо славне звання – Людина».

Після цього листа, який пані Олена Карпюк зачитала для нас у школі, всередині мене прокинувся лютий гнів і ще більше бажання щось робити. Проте патріотично налаштованої молоді було небагато. Однокласники планували вступати до вищих навчальних закладів Польщі і більше ніколи не повертатись в Україну.

Я завжди любила фільми про супер-героїв. Мабуть, компенсувала цим фізичну відсутність Бога в житті. Ми, люди, потребуємо реального прикладу того, у що віримо. Так з'явилися «Кіборги».

Прикметно, що слово «Кіборги» у значенні «захисники Донецького аеропорту» подарував українській мові у вересні 2014 року проросійський бойовик. Тоді він намагався пояснити, чому передові загони російсько-терористичних військ у всеозброєнні не можуть взяти Донецький аеропорт, який захищає кілька десятків українських військових зі стрілецькою зброєю.

Млинівчанин Василь Соколовський бачив останні дні Донецького аеропорту, бо вийшов звідти 21 січня.

Мати Василя осліпла в 2010 році, батько помер у квітні 2015 року.

Держава не допомагала родині матеріально, тому всім селищем збирали гроші на бронезилет, каску, берці, плели маскувальні сітки для Василя.

2016-й – ще один важливий для України рік, адже Джамала здобула перемогу на 61-му пісенному конкурсі Євробачення, який відбувся у шведській столиці Стокгольмі.

Закарбувалась та ніч у пам'яті, бо вперше за чотири роки війни всі радісно кричали: «Ми перемогли!». Джамала у пісні «1944» розповіла світові історію однієї з кримськотатарських родин, розповіла про особисту трагедію.

Недовго тривала радість... 29 червня 2016 року від ворожої кулі снайпера загинув оперний співак зі світовим ім'ям, Василь Сліпак.

Українець мав унікальний тембр голосу – контртенор. Ще юнаком Василь поїхав зі Львова співати в Канаду та США, виступив у Карнегі-холл. Вигравши міжнародний конкурс у Франції, став солістом Паризької опери. Однією з найулюбленіших композицій була арія Мефістофеля. Саме від імені цього персонажа згодом Василь взяв собі псевдонім – Міф. Василь Сліпак прожив у Франції 19 років і здобув все: ім'я, улюблену роботу, вірних друзів і кохання.

У час Револуції Гідності Василь не зміг залишатись осторонь від долі Батьківщини, тому почав займатись волонтерством, згуртував навколо себе українців, які живуть у Франції. 12 січня 2014 року у Парижі провів мітинг солідарності на підтримку Євромайдану. Брав участь в акції на підтримку російського телеканалу «Дождь» 9 лютого 2014 року у Парижі. Був серед активістів ініціативи «Євромайдан Бордо», які, створивши відповідну петицію, у грудні 2015 року домоглися скасування показу російського фільму «Крым. Путь на Родину», що розповідає про анексію півострова.

Вперше поїхав на війну у травні 2014 року. Пробув там більше місяця.

Воював у Пісках у районі Донецького аеропорту. Брав участь у боях за Авдіївку у складі 1-ї окремої штурмової роти 7-го окремого батальйону Добровольчого українського корпусу (ДУК ПС) – не через політичні переконання, поїхав туди, де брали добровольців. Повернувся пораненим.

Не оминула ворожа куля Василя влітку 2016 року. Міф ціною власного життя врятував побратимів. Українські захисники відбили атаку російських збройних формувань та перейшли у контрнаступ, посунувши противника з двох укріплених позицій на висотах поблизу села Логвинове.

Мистецтво формується під впливом подій, які відбуваються в суспільстві. Майже через двадцять п'ять років, після того як Україна здобула незалежність, почав стрімким темпом розвиватись кінематограф.

Іван Ясній і Леонід Кантер працювали в тандемі над

фільмами «Добровольці Божої Чоти» і «Міф». Ахтем Сеїтаблаєв у грудні 2017 року презентував фільм «Кіборги». Грузинський кінорежисер Заза Буадзе екранізував роман Андрія Кокотюхи «Червоний». У 2018 році на екрани вийшов фільм Сергія Скобунова «Легенда Карпат», який розповідає історію Олексія Довбуша.

Не могла залишитись осторонь війни і література. За п'ять років світ побачила чимала кількість якісної прози і поезії: Сергій Лойко, «Аеропорт», Євген Положій «Лловайськ», Богдан Жолдак «Укри», Сергій Жадан «Інтернат», Василь Шкляр «Чорне сонце», Марія Матіос «Приватний щоденник. Майдан. Війна», Валерія Бурлакова «Життя P.S.», Євген Магда «Гібридна війна: вижити і перемогти».

Вплинула війна і на свята. Наприклад, в Україні 14 жовтня відзначають чотири великі свята: День святої Покрови Пречистої Богородиці, річниця створення Української повстанської армії (УПА), День Українського козацтва, День захисника України (від 14 жовтня 2014).

Від 16 лютого 2018 року щороку в Україні відзначатимуть День військового журналіста. Це свято кореспондентів, які разом із солдатами ЗСУ перебувають на передовій та передають звітти останні фронтові новини.

Варто додати, що дату для урочистого дня обрали не випадково – саме 16 лютого три роки тому в Дебальцевому загинув військовий кореспондент Дмитро Лабуткін.

Війна насамперед змінила мою родину. Познайомила нас з багатьма сильними духом людьми, навчила вірити у власні сили і боротись до кінця. За п'ять років спільними зусиллями було сплетено двісті маскувальних сіток. Якщо серйозно задуматись над цією цифрою, кількістю людей в нашій родині (усього десятеро), розміром сіток (наприклад, дев'ять метрів на дванадцять чи п'ятнадцять на двадцять), то звучить майже нереально!

Мама, Ірина Олександрівна, отримала від Патріарха Київського і всієї Руси-України Філатера медаль за «Жертвність і любов до України». Нею нагороджують за прояв активної громадянської позиції, героїзму, самопожертви в ході Революції гідності, захисту України на Донбасі та в Криму, а також за волонтерську допомогу військовим формуванням України – Збройним силам, Національній гвардії, добровольчим батальйонам.

Іноколи мама зізнається: «Ніколи б не подумала, що в 40 років буду займатись волонтерством і мене вітатимуть з Днем захисника України».

На жаль, саме війна об'єднала мою сім'ю, вона змінила нас зсередини. Нині я не уявляю свого життя без волонтерства, без допомоги іншим.

Прагнення миру – всевітнє. Та мир неможливий до того часу, поки кожен не наведе лад у власній душі, визначиться з духовними цінностями, не стане більш терплячим до людей навколо. Я вірю в український народ, у його жагу до волі й незалежності, вірю в перемогу.

Дарина ШАЛОВА

«Хтось захищав Україну на Сході, а дехто втік, як пацюк з корабля...»

Педіатри, слухаючи мою грудну клітку і серце, завжди казали мамі: «У вас дуже тривожна дитина», бо ж серце у мене вічно гупало несамоовито. Так, страхів і тривог у мене було чимало – я боялася лікарів, темних приміщень і, як усі діти, що можу загубитися у натовпі і ніколи не знайти своїх батьків. Але я і у п'ять чудово знала, що це лише вік – підросту і забуду усі ці «жахи» дитинства. Та потім у мене з'явився реальний, я би навіть сказала, дорослий страх, який виріс разом зі мною – страх того, що раптом може початися війна. У другому-третьому класі я пере-

лякано здригалася посеред ночі, коли чула гуркіт надворі – коли щось падало на підвіконня чи бродячий пес викидав зі сміттевого баку бляшанку, а та із шумом стукала об асфальт.

«Стріляють?!» – перелякано питала себе подумки.

Найстрашніше було у моменти, коли десь низько у небі над нашим будинком пролітав літак – а раптом це ворожа авіація?

Раптом почалося бомбардування нашого сонного містечка, яке так настраждалося за останні сто років, потерпаючи, але мужньо обороняючись під час двох світових воєн.

Коли мені було десять, я намагалася раціонально дивитися на свій страх і переконувала себе – яка війна у двадцять першому столітті? Ми ж у Європі живемо, а не в Сирії чи Лівії. Дорослі навчилися розв'язувати конфлікти мирно, ніхто не піде танками на іншу державу. Сяк-так я заспокоювалася і засинала.

З віком я почала розуміти війну не як щось абстрактне, що буває лише на сторінках старих книжок і у фільмах, чи щось, про що розповідають у репортажах з далеких місць Земної кулі стурбовані журналісти. Адже у всіх є схильність, дивлячись інформаційні випуски з гарячих точок думати – це десь далеко, воно мене ніяк не торкнеться, зі мною такого не може статися. А чому ж не може? – думала у той час я.

Коли українці вийшли на майдан, мені було чотирнадцять. Тоді я перелякалася вже добряче. Я прилипла до телевізора і ошелешено спостерігала за тим, що відбувається. Крик, постріли, дим, величезні натовпи людей, кров, що тече струмками по звивистих київських вулицях. Бігають перелякані і зосереджені люди у медичному вбранні.

Минуло вже чотири роки по тих страшних подіях, а ми досі не бачили усіх облич беркутівців, які у нерівному протистоянні йшли зі зброєю на своїх. Кілька з них розкалялося, дехто навіть пішов захищати країну на Схід, дехто, як пацюк із корабля, що тоне, утік, когось загризають докори сумління. Так, цього не викинеш із пам'яті. І час тут не врятує, бо він грає не на їхню користь, а лише примножує страждання і совість виносить страшний вирок: ти – вбивця власного народу.

А потім ці драматичні й трагічні події – анексія Криму, вторгнення на український схід. У мене ніяк не вкладалося в голову – невже у випусках теленовин говорять про мою країну, яку я так люблю своїм ще дитячим серцем і за яку душа болить, як за близьку людину. Мій світ повернувся – справдився мій найбільший страх, пролилася кров.

У школі ми почали збирати усіяку всячину, аби передавати на Схід ровесникам і солдатам – їжу, одяг, канцелярію. Може здатися, що то ніяка не допомога, адже шоколадка чи блокнот війни не припинять. Але ж людям за критичних життєвих обставин бракує елементарного – смачної їжі і предметів гігієни, які тепер стало складно дістати на окупованій землі. Тож ми завзято складали у коробки всіляку гуманітарну допомогу, робили це щиро і з надією, що кожен наш маленький внесок зробить когось трошки щасливішим. Потім стали писати листи і надсилати їх тим самим адресатам. Знову ж таки, з надією, що ті листи надихнуть військових продовжувати боротися – адже ми, тут, за тисячу кілометрів від лінії вогню, молимося за їхні життя і чекаємо на звістку про перемогу.

З часом українці практично перестали реагувати на фронтові зведення – уже не дивує смерть співвітчизника на полі бою чи мінометний обстріл колись мирного міс-

течка чи села. За новорічним чи великоднім столом, скрушно хитаючи головою, хтось із них часом промовить ніби сам до себе «Ойойой, що ж робиться...», але в наступну ж мить перемикається інші, СВОЇ турботи. Хтось узагалі перестав цікавитися новинами зі Сходу – мовляв, очі не бачать, серце не болить. Хоча більшості з них воно і до того не боліло. Воно й не дивно: ЗМІ – українські і закордонні (не кажучи вже про російські) – називають цю війну, як кому хочеться. Тим українцям, які формують свої погляди, опираючись суто на інформацію з телевізора і низькопробної преси, складно до кінця усвідомити – а що ж там справді відбувається? А для того, аби дійсно зрозуміти, пора перестати вірити на слово всім і кожному. Навчитися запускати у мозку команду «фільтрування». Цікавитися. Аналізувати. Зіставляти. РОЗУМІТИ. Бо якщо більшість із нас не розуміє, за що там воюють, хто воює і за які цінності – заради чого тоді віддають свої життя ВОНИ – ті, для кого слово Україна – це щось більше, ніж просто набір букв?

Оксана РОМАНЮК

О, ти була в Києві на Майдані?

«А я стояв із львівськими хлопцями під мерією. Навіть одного разу хотів брати штурмом ОДА», — хвалюквато, але із серйозним поглядом промовив до мене парубок, імені якого навіть не пам'ятала.

Разом зі знайомими ми ставили вертеп у рідному місті й от, нарешті, зібрались на першу репетицію. З'ясувалось, що я – одна дівчина, тож мені одразу віддали роль ангела. Йому ж випала роль Ірода. Хлопець постійно намагався зав'язати зі мною розмову, але я, не маючи звички балакати ні про що, відповідала тільки на щось цікаве і важливе. Таким для мене був Майдан. Тоді ще не йшлося про жорстку розправу над студентами, розстріли і війну. У той час Майдан асоціювався зі світлими мріями про щасливе майбутнє, з радістю, що українська молодь не є пасивною, а готова діяти і головне – єднатись.

«Та як поїду в Київ зі своїми хлопцями, то сразу на місце поставимо тих лоботрясів з Верховної Ради! Нема чого їм обжиратися за наші гроші і протирати штани за вкрадені мільйони», – юнак прагнув з молодечим запалом встановити справедливість.

Десь на четвертій репетиції вертепу я змусила себе будь-що запам'ятати ім'я цього хлопця. По-перше, негарно не знати імені свого постійного співрозмовника, а по-друге, треба ж якось тренувати пам'ять. Так ось, він – Василь. На той час йому було 19, мені – 14. Я думала, що зморшки біля його очей, губ та вздовж чола – нормальне явище для людей його віку. Сьогодні я розумію, що це не так. Він багато пережив ще тоді, але і уявити не міг, що на нього чекає невдовзі.

30 листопада 2013 року вся країна сколихнулась від жорстокого побиття студентів. Від четвертої ранку за тридцять хвилин увесь Майдан Незалежності був розчищений від людей і закривавлений юнацькою кров'ю. Кількасот молодих хлопців і дівчат отримали страшні поранення. «Беркут» не пощадив навіть старших жінок і дітей.

Наступного дня ми також мали репетицію. Василь намагався як завжди жартувати, але іноді у ньому пробивалась несподівана злість. Тоді я ще подумала, як вдало йому підібрали роль Ірода – хоч під час репетиції міг «випустити пару».

Дні минали, а події розгорталися дуже швидко. Молодь організовувала мітинги по містах і навіть по селах. Чисельність протестувальників на Хрещатику зросла до сотень тисяч, і в це було справді важко повірити. А чого тільки

ки вартували наполюхані погляди чиновників! Такого розвитку подій вони точно не чекали.

Усе почалось 22 січня. Перші жертви, перша кров, перші материні сльози і перша справжня злість українського народу у відповідь на безчинство влади.

20 лютого біда прийшла до мого рідного містечка Старого Самбора. Нам повідомили страшну звістку – загинув наш земляк Богдан Сольчаник. Це молодий історик, громадський діяч, викладач кафедри нової та новітньої історії України в Українському католицькому університеті та син мого вчителя фізкультури Зеновія Степановича. Новина про смерть сина настільки підкосила мого вчителя, що я довгий час не бачила, як він усміхається. Він і його дружина настільки змарніли, що люди заходились плакати просто посеред вулиці, коли бачили їх. Жахливо усвідомлювати, що твою дитину підступно вбили. За те, що стояв за справедливість!

Коли тіло молодого Сольчаника везли у Старий Самбір, люди вишикувались вздовж дороги зі свічками та попадали на коліна. Бо саме так і треба зустрічати героїв. Так, дехто із дітей не розумів, чому треба клякати, але ніхто не насмілювався встати, коли машина із труною проїжджала повз.

Богдана поховали на найвищій точці нашого кладовища, і Зеновій Степанович щоранку о шостій годині навідувався туди. Я перестала прогулювати фізкультуру, але прогулював її тепер учитель. Ми усім класом намагались якось підбадьорити його, розвеселити, але сам факт нашого існування різав його ножом у спину – ми ж також чийсь діти, і ми живі.

Зеновій Степанович зі сталеву витримкою пережив жахливу втрату і через довгий період часу я знову побачила його усмішку. Щоправда, це була усмішка пораненого птаха.

Я досі пам'ятаю багатолюдні похорони молодого Богдана, тужливе звучання «Пливе кача» та голосні схлипування усіх без винятку людей. І таких похоронів по усій Україні було сотні! Сотні батьків втратили своїх дітей, сотні дітей залишились без батьків. І найстрашніше – це був лише початок.

Війна. Вона почалась несподівано. Ми не могли серйозно сприймати факт війни в Україні у 21 столітті, допоки не почали зустрічати навколійки полеглих героїв. У це не вірилось. Але це було правдою. І що найгірше – це залишається правдою досі.

Василь. Він одразу пішов добровольцем у батальйон «Айдар» – бо «хто, як не ми?». І вже 3 червня Василя зарахували до 24-го територіального батальйону.

Він брав участь у боях на Луганщині та зрідка виставляв свої світліни у військовій формі у соціальних мережах. На них молодий боєць іронічно усміхався, ніби застурігаючи ворогів.

А 24 серпня сталося непоправне. У бою під Новосвітлівкою побратим зазнав поранення, і Василь, разом з айдарівцями віз його УАЗом до лікарні у Хрещувате. Дорогою на трасі терористи поцілили в машину, і вона загорілась. Моєму другу вдалось виповзти з автівки, дістав поранення в ногу. І в той момент Василь спостерігав смерть своїх побратимів. Вони горіли у машині, а допомогти їм ніхто не міг. Від численних ушкоджень голова здавалась розбитою, почались галюцинації. Як розповів мені потім Василь, він думав, що теж помре.

Та до тьми його швидко привели ті ж терористи, що влучили у машину. Вони роздягнули мого друга і помітили татування на руці «Слава Україні!». Без вагань ці виродки сокирою відрубали руку Василеві по самісіньке плече.

«Було багато крові. Потім я знепритомнів».

Тримали його у луганській лікарні, де щодня піддавали психологічним тортурам. Яким саме – про це Василь не розповів. Його постійно іронічний погляд і широка усмішка вже не були такими, як раніше. Точніше, їх не було взагалі.

Через місяць волонтерам вдалось визволити Василя. Деякий час він лікувався у львівській лікарні, до якої жодного разу не навідалась. Признаюсь, я боялась. Не знала, чи маю взагалі право туди заходити, що маю сказати, як підтримати, що запропонувати.

Минуло кілька місяців. Ми скомунікувались через соціальну мережу, і Василь запропонував зустрітись. Ми гуляли вечірнім містом, і я зауважила, наскільки сильно змінився мій друг. Його голс став тихим, почав затинатись, погляд насторожений, рука стискала у кишені ніж.

Я бачила Василя ще кілька разів, але ми більше не спілкуємося. Йому не граба мого товариства. У нього нові друзі, нові способи забути пережите. Серед них горілка.

Не знаю, чи правильно зробила, що дозволила цій людині піти з мого життя. Час розставить усі крапки і відповідь на всі питання...

Ми всі віримо, що скоро усе закінчиться. Зможемо видихнути. Спокійно розповісти дітям і майбутнім онукам. А зараз це те, що болить. Те, про що важко говорити, і ще важче писати. Я спробувала.

Ярина ПАСЛАВСЬКА

Моя війна

Великдень. 14:43. Люди повернулись додому зі святковими кошачками. Здається, ніщо не віщує біди. Однак війна не спить.

Заходжу в інтернет – і перша ж новина: «Бойовики чотири рази обстріляли українські позиції». Насправді, звучить страшно. Ми живем своїм життям, святкуємо, кохаємо, п'ємо і шукаємо сенс. А десь поруч гинуть люди. Гинуть за НАШУ землю, НАШЕ майбутнє і за те, щоб саме Ви преспокійно сиділи у м'якому кріслі за великоднім столом. Смачної паски!

Так. У цій трагедії немає Вашої вини. Ви особисто нікого не чіпали. Але й поваги до того, хто відвойовує Ваше завтра, не відчуваєте. Війна проходить повз. Тож ризикуєте забути її значення як для країни загалом, так і для Вас, людини.

Справді, така вже людська природа – не перейматись тим, чого не побачив на власні очі. Такий собі психологічний захист. Тож говорячи про війну на Сході, небагато хто з українців назве її СВОЄЮ війною. Іноді сама забуваю про неї, як не прикро це визнавати. Я розумію, що це війна МОГО НАРОДУ, щиро переживаю втрати, однак мені, мабуть, на щастя, не доводилось зустрічатися з нею віч-на-віч. Тож до сьогодні точно не думала, чи МОЯ ця війна.

Я виросла у Запорізькій області, у селищі за 200 кілометрів від лінії вогню. Колись тут було козацьке поселення, тож прізвища односельців досі нагадують про минулу славу Війська Запорозького. Однак нині погляди цих людей кардинально відрізняються від думок їхніх предків. Дехто з цих вернідубів і виривхостів чомусь не може пережити «розлуки» з Росією та з піною відстоює честь в. Путіна. Тут не підтримують ідеї Майдану і вважають, що «за Януковича жилося краще». Тож, якщо буде можливість, вони ліпше «відійдуть до Росії». Але є і ті, кого події в Україні справді зачепили за живе.

Лише після того, як озирнешся назад і впорядкуєш думки і спогади, приходить розуміння. Війна залишає відби-

ток на кожному. Тож серед «позначених», мабуть, є і моя сім'я.

У квітні 2014 року почалась війна МОГО НАРОДУ. Ми, як і решта українців, стривожено переглядали теленовини і щиро переживали кожну втрату. Ми знали, чому воюють наші хлопці, однак не усвідомлювали настільки всі ці події близькі для нас. МОЯ війна вибухнула трішки пізніше, коли поповзли чутки, що воєнні дії можуть охопити і Запорізьку область. Направду, це дуже дивне відчуття, коли не знаєш, що буде завтра, коли твої друзі масово переїжджають в Петербург чи Сургут, а в школі застодзвонили навчальні тривоги. МОЯ війна спалахнула після розмови з мамою, коли вона не знала, що робити далі, але вже відмовлялася полишати власну домівку.

МОЯ війна прийшла з першими втратами у моєму оточенні, з першим пам'ятником герою АТО...

Спочатку було так само дивно. Невже українець у XXI столітті може загинути на війні? Невже серед нас є люди які готові віддати життя за Україну? Невже всі ми повинні дякувати їм за мирне небо?

Звичайно, так. Однак вдячність ця більше формальна. Тепер у моєму селі є пам'ятник Г. Зелінському, меморіальна дошка на стіні школи і вулиця, названа на його честь.

А тепер, через три роки, запитайте у будь-кого з мого села, хто такий Зелінський. Молодь, скоріш за все, не знає, а старші скажуть: це той чоловік, що загинув в АТО. А чому він загинув? Заради чого, а точніше – заради кого, віддав життя?

Люди не розуміють, що смерть ця була заради кожного з них. То чи потрібна ця формальна шана у назвах вулиць, якщо немає вдячності? Для більшості війни немає, вона ЧИЯСЬ. І лише ті, кого війна зачепила, або ті, хто посправжньому вдячний, чекають на кінець СВОЄЇ.

Моя війна почалась зі знайомства з переселенцями. Коли бачиш поруч людей, які втратили все, розумієш, що сюжети зі Сходу – реальність, а головне, що на місці цих людей можеш бути сам.

Коли останній раз говорила з моєю однокласницею, яка переїхала з Донецької області, ще довго не могла заспокоїтись. Ніхто серед нас не захоче бути на її місці.

Віка, як і всі жила своїм життям. Після дев'ятого класу подала документи до Донецького коледжу і вже уявляла своє майбутнє там. Але коли ситуація погіршилась, мама відправила Віку до дідуся у Запорізьку область.

Не обійшлося і без сварок у сім'ї. Тато підтримував Росію і навіть збирався захищати ДНР. На щастя для дівчини, цього не трапилось. Батько також переїхав, але до Росії.

Віка, як й інші переселенці, іноді хоче хоча б на годинку прогулятися рідними місцями. Але зробити це складно. Та й коли вдається, емоції зовсім не позитивні... «Уяви собі Львів без людей. Є місто, але на вулицях пусто. Уяви собі магазини з пустими полицями. Ми звикли брати пачку і бачити за нею ще п'ятнадцять пачок. А тут одна, щоб лише створити ілюзію «магазину», – розповідає дівчина.

Дехто з її рідних досі живе на Донбасі. «Мій племінник ходить до третього класу. Для нього постріли, це ніби пташки співають. Буденність», – з боєм наголошує Віка.

І ось тепер, коли я сиджу на лавці у власному саду у світлий Великдень, розумію, як важко покидати рідні місця не на місяць чи рік, а назавжди, бо чітко визначеної дати у вас нема. Чомусь тільки тоді, коли розглядаєш війну через призму власної історії, переносиш чужий приклад на власне подвір'я, розумієш, що ця війна все-таки ТВОЯ і

саме ти як ніхто повинен завдячувати бійцям за кожен міліметр ТВОЄЇ землі. Чи готова я залишити її напризволяще? Ні. З цього і починається МОЯ війна.

МОЯ війна змінює МЕНЕ. Тепер, коли приїжджаю додому, у російськомовне оточення, принципово розмовляю українською, хоча раніше переходила на «зручну» мову для мого співрозмовника. Сьогодні ж не хочу, хай навіть у такий спосіб, підтримувати агресора. Але мені 19. Я людина, яка вже може зробити власний вибір. Натомість зовсім інша ситуація в моїй сім'ї з молодшим братом.

Йому лише два роки і зараз він активно вчиться розмовляти. Але для нього патріотичні мотиви поки що не діють. З ним розмовляють українською і російською. Це необхідність. Альтернативи наразі не знайшли. Ваня, мій брат, росте в небезпечному районі. Сусід вживає наркотики, неподалік їх продають. Можливості переїхати поки що немає. Як вберегти малюка від згубного впливу? Проводити весь вільний час вдома – не варіант. Йому треба розвиватись і єдине місце, де зможе це зробити, окрім звичайної школи (у якій, до речі, навіть українську мову пояснюють російською), – музична та різні секції у російськомовному містечку поблизу мого села.

Діти навколо не розмовляють українською, і якщо звернутись до них так, скоріш за все вважатимуть тебе «селоком». Такі вже закони забитого «городка», де більшість корінних сибіряків уявляють себе високоосвіченим панством, а «в्याлікій і магучій» – єдиною правильною мовою.

Пишу це лише для того, аба показати, що відмовитись від російської буває важко. На жаль, так склалось історично. Люди на Заході часто агресивно ставляться до цієї мови, не враховуючи різні обставини.

І те, що Ваня час від часу розмовлятиме російською не змінить того, що він все-таки стане патріотом України.

Але мова це не єдине, на що вплинула МОЯ війна. Я і раніше мріяла бути журналістом і мала власну історію, яка підштовхувала мене вступити на журфак. Але до війни я ніколи не хотіла вникати у питання НАТО, проводити паралелі українських воєн з іншими європейськими війнами. Я ніколи не думала, що цікавитимусь воєнною тематикою.

Тепер не пропускаю жодної зустрічі, яка може дати мені більше. Я ходжу на семінари «НАТО – солідарність – Україна», закидаю заявками Єврошколи, відвідую лекції закордонних істориків, відомих журналістів, перечитую книжки газети «День», цікавлюсь схемами Кучми та Януковича. І все це лише для того, щоб розібратися в багатьох питаннях краще. Можливо, зараз це виходить зовсім недолуго, і в моєму тексті ви знайдете море протиріч. Але я з усіх сил намагаюсь це виправити. Запізно? Не думаю!

Такою є МОЯ війна. Я не описувала всіх тих кривавих подій, які відбуваються на Сході. Кожного дня там гине один український військовий. Це жахливо! Це не АТО і не Об'єднані сили... Я лише намагалась розглянути її через свій досвід. І, слава Богу, він не такий страшний, як у дитини.

Тільки якщо ми зрозуміємо, як війна впливає на кожного з нас, тільки тоді, коли навчимося дякувати людям, які фактично нас рятують, сюжети з телевізора перестануть бути сухою статистикою. Ми не повинні звикати до цифр. За кожною з них людське життя – чийсь син, брат, батько...

Держава, яка творить історію, не пише цифри, вона гримить іменами своїх героїв. Яка ми держава, якщо не знаємо, хто ці люди і що вони зробили для нас? Хочете майбутнього – будьте вдячні! Перестаньте рахувати!

Я вже зрозуміла, що ця війна – МОЯ. Зрозумійте і Ви. Пробачте за сентиментальність, Люди.

Дар'я ШОВКОПЛЯС

Війна у моєму домі

Війна. Ми завжди про неї чули. Для нас вона була складним переплетінням дат, подій і постатей на сторінках підручників з історії. Відлунням голосів репортерів, що чулися з екранів телевізорів і повідомляли про трагічні події у деяких країнах Близького Сходу. Зворушливими художніми описами у творах Еріха Марії Ремарка і Ернеста Хемінгуей.

Війна завжди здавалася мені такою далекою, і в часовому і територіальному вимірах. Я навіть не здогадувалася, що вона прийде: страшна, кривава і безжалісна. У мою країну. У моє місто. У мій дім.

Я народилася і виросла в Маріуполі. Я люблю моє місто: старовинне, галасливе і таке рідне. Воно рано прокидається і починає свій день разом з робітниками, які зі світанком квапливо поспішають до праці. Я люблю гуляти його широкими людними вулицями. Мене заспокоює шепіт води його фонтанів. Я із задоволенням дивлюся на рівну лінію далекого горизонту, слухаючи, як хвилі розбиваються при зіткненні з піском місцевих пляжів...

В українців Маріуполь завжди асоціювався з сонячним морським узбережжям і безперервно працюючими потужними металургійними підприємствами. Але під час російсько-української війни колективна думка змінилася. Тепер, говорячи про Маріуполь, всі згадують про війну.

Вона без запрошення прийшла на мою рідню землю і жорстоко знищила спокій і мир. Думками повертаючись у минуле, згадую жахливі події, які бачила та пережила. Це були часи постійного страху. Страху за свою родину і близьких. За свою домівку і майбутню долю всієї країни. Найбільш лякала невідомість: ніхто не знав, чим може скінчитися кожен новий день.

Коли озираюся назад, ці події постають перед очима. І я розумію, що не забула нічого. І вже ніколи не забуду...

Три роки тому я була в складі невеличкої і дуже талановитої театральної трупи. Ми захоплювалися сценою, тоді вона здавалася нам такою великою і грандіозною. Ми часто виступали на сцені Маріупольського драматичного театру. Репетиції напередодні вистав проходили у надзвичайно шаленому ритмі.

Одна з них запам'яталася мені на все життя. Але не дружньою творчою атмосферою, що вирувала у повітрі й надихала. І не несподіваною імпровізацією, що наштовхнула на нові повороти у сценарії. Мало радості й сміху було в той день...

Мінімум декорацій, репетиційні костюми і порожня зала. Ми готувалися до великої вистави. Ми знали, що незабаром знову з'явимося тут, але з темного простору глядацької зали на нас дивитимуться сотні зацікавлених поглядів. Творча атмосфера надихала кожного юного актора, і не хотілося, щоб репетиція добігала кінця...

Але ніхто з нас не здогадувався, свідками якої кривавої вистави нам невдовзі доведеться стати.

Перерву, наш невеличкий антракт, ми провели на сцені, обговорюючи деталі сценарію. Наш режисер, який мав звичку палити, як завжди, запрямував на подвір'я, але повернувся набагато раніше, ніж зазвичай, і до того ж надзвичайно занепокоєним. Побачивши його стривожений погляд, ми одразу зрозуміли: щось сталося. У приміщенні театру повисла нестерпна тиша. Ми напружено чекали, що скаже нам наставник.

– Біля театру стрілянина, – коротко сказав він.

Тільки тепер, у ту мить, коли було страшно не тільки вимовити бодай слово, а навіть дихати, ми почули їх.

Крики людей.

Автоматні постріли.

Ми провели у підвалі театру майже годину. Ліхо не вщухало. Ми змерзли і грілися в дружніх обіймах. Пам'ятаю, як відчайдушно тоді плакала моя подруга. Її дім знаходився на тій самій вулиці, на котрій розгорталася страшні події. Там залишилася її мама...

Незабаром тато забрав мене звідти. Руки трусилися від страху. Ми тікали через чорний хід, а позаду чулись постріли. Здавалося, що кожен лунав все ближче і ближче до нас. Коли перебігали через дорогу, я побачила на асфальті якісь дивні сліди.

– Як думаєш, що залишило їх? – запитав батько.

Було важко відповісти, бо я ніколи в житті не бачила нічого подібного.

– Це були танки, – відповів тато.

Більше нічого не хотілось казати.

Напередодні іспиту з української мови ми, схвилювані дев'ятикласники, перечитували посібники з усілякими диктантами, сподіваючись, що нам пощастить, і саме один з них доведеться писати завтра. Хтось ховав книжки під подушку перед сном, широко вірячи в те, що це принесе йому удачу. Деякі писали шпаргалки і думали, куди ж їх заховати. Інші не спали всю ніч і невтомно готувалися. Але наступного дня нам не довелося нікуди йти.

Мене розбудив не дзвінок будильника, а страшний гуркіт. Через кілька хвилин зателефонувала вчителька.

– Іспиту не буде, – повідомила. – Не виходь з дому, бережи себе.

Ніякого полегшення чи радості не було. Я підійшла до вікна і довго дивилася у далечінь. Було похмуро і темно. Починався дощ. Гуркіт виявився вибухом. І як з'ясувалося згодом, далеко не єдиним у той день.

Ми заклеювали вікна, щоб їх не розтрощило ударною хвилею. Багато людей ховалося у підвалах своїх будинків. Я сиділа у дверному отворі, бо на одному з чергових тематичних уроків у школі дізналася, що так безпечніше.

Того дня постійно ловила себе на думці, що краще б написала п'ятдесят диктантів.

12 лютого 2015 року було підписано важливий історичний документ – Мінську угоду. Це був договір про зупинення вогню. Усі телевізійні служби повідомляли про цю подію.

Планується. Відбувається. Підписано.

Тоді всі ми зітхнули з полегшенням. Кінець нещастю, кінець страху, кінець війни. Того вечора в моїй сім'ї відбулася родинна вечеря. Чувся ширший сміх, веселі історії,

на щасливих обличчях горіли посмішки. У нас з'явилася надія на краще подальше життя.

Всі наші мрії і сподівання перервав страшний, до болю знайомий звук. Вибух. Такий, як і вчора. Такий, як і попередній рік. «Такий, як і буде завтра», – приречено озвався внутрішній голос.

– Підписали. Помирилися, – зітхала бабуся.

Якщо спитати будь-якого мариупольця, який день за останню історію міста був найтрагічнішим, кожен відповість: «24 січня 2015 року». Тоді обстріляли цілий район Маріуполя (до речі, мій сусідній). Вулиці там виглядали так, немов густий туман затягнув повітряний простір. Але то був дим. Навіть коли небезпека минула, мені було страшно їхати туди. Через декілька днів наважилася. Найбільше запам'яталося подвір'я місцевої школи: бетонний паркан був вщент розбитий.

Особисто для мене війна стала справжнім випробуванням. Я навчилася бути сильною, знаходити в собі мужність навіть тоді, коли здається, що її взагалі не лишилося. Тепер я знаю, що допомагати і підтримувати один одного у скрутну хвилину, бути опорою для свого побратима – це наш обов'язок не тільки перед країною, але і перед нами самими. Ми маємо бути разом заради досягнення спільної мети: перемогти ворогів і звільнити від них Україну.

Ніщо так не вчить цінувати, як відстань. Доля склалася так, що я опинилася в чудовому місті Львові і проведу тут ще декілька років, перш ніж закінчу університет. Мій Маріуполь тепер знаходиться за 1041 кілометр від мене. Я не часто повертаюся туди. Не можу передати, як мене тягне додому.

Я не хочу, щоб Маріуполь потонув у війні. Я бажаю приїжджати туди під час канікул і бачити щасливі та усмінені обличчя людей. Я хочу чути щирі дружні розмови, а не як стріляють на кордоні. У випусках новин місцевих телеканалів мені треба бачити, як будуються дитячі майданчики, проводяться ремонтні роботи, відкриваються нові освітні заклади, відбуваються музичні концерти. Мені треба знати, що моя родина, яка проживає у Маріуполі, здорова, щаслива і нічого не боїться.

І я знаю, що колись цій клятій війні настане кінець. Донецька область буде звільнена від загарбників. Настане той день, коли на кінцевій станції зупиниться мій поїзд «Маріуполь-Львів», я зі сльозами на очах вийду на перон, побачу радісних батьків неподалік, глибоко вдихну свіжого морського повітря і відчую, що я там, де маю бути, – вдома. І Маріуполь буде таким, яким має бути – звільненим і щасливим.

Дар'я ШАБАНИЦЯ

